

1965 г.
ФЕВРАЛЬ
2
ВТОРНИК
№ 26 (6045).

Өртээ 2 көп.

Совет Эвилелинийн
төлзэлери Вьетнам
Демократтыг
Республикага баар

Организзакчы ажылдың бүгү хевир-
ерин болгаш аргаларын ажыглап,
ларны доктаамал сайзыраңгай-
жып тургаш, хулээп алган шиттир-
ерин амыдыралга боттандырар
ээш дээштиг хемчег алыры—проф-
илелдериниң организзакчы ажы-
ында кол чүүл.

Черняк «Космос-53» деп кылдымал спутнигинин ээлчеглиг салып үндүрүшкүнүн 1965 чылдын январынын 30-де Совет Эвилелиннге кылган.

1962 чылдын марттын 16-да СЭТА-нын чарлаан програм-мазын өзүзгара космос дөлгелинин шинчилелдерин үргүчү-лээринге көрдүнгөн эртем аппаратуразын спутникте тургускан.

Спутникти мындыг параметрлерлиг кылдыр орбитаже үн-дүргөн:

- долганырынын эге үези 98,7 минута;
- чериян шырдынан эң-не ырай бээринин хемчээли (апо-гейинге) 1192 километр;

Малчынарнын ажы-амырдагы эки жер талаш-беле боттук дем-лерин аял, малчынарды комплек-тиктүү агиткулбрга далаларын түшкүннөргө айда ийи, удаа кы-п турар. Аял советтин партия,

Ам сорула болза, мал ачылыш-кол киргетпейги угалдырмы, зей болдашкынынын түлүктү үзгөнгө малчынарга практиктиг даузы че-лири болур.

С. ОЧУР,
совхозта паотком секретари.

— Мен даады бердим, четтирдим! — дээш, Петро шимегили барган.

— Адыр, огул! Бичин маа — дей каагыткан, удуур өрөөлчө ала шаа-биле дүргөдөп, басып киргеш, кийи экинче кедип көрбөз чынык-кууун келер хүрен пальто холунда туруп алган үнү келген.

— Моу келип ал, огул! — дээш, шимелин холунда тутушаан, кайгап турган Петроже сунган.

— Байын боор, аа! Мен ажырбас, сагыш човаванар.

— Келип ал харын.

— Хоржок, аа! — дээш, «Темирин» хире-дир аа! кылдыр ол болган.

— Бээр дына, огул! Иең ышкан пен-дир мен. Эки-бак чүе бодалын, мээң сөзүм дынап ан көр! Алараттыг удуу туудуга ажалдан, найыралдыг өөрүң-биле тургаш чанарда, эрси шилең сөөгүң алаш бар чы-дара, кырмага багай болгай.

— Кара допат хамаан чок, кыштын бауруу соогунга доңмас кылдыр таңгыта берген солдат кийи кайын тоор мен, аа! — дээш, Петро башта-тангырын кызыткан.

— Чок! Хамык ужуу-ында эвес, огул, сен мени орта бөлбөдүң ыш-каш — деп, бадай салдыкпаан. Кыр-ган менин холу шылай бөрүең дээш Петро, оон ам-даа тутушаан турган тоңун ал алган. Бадай өөрүш-күлүү ажалч чугааланган.

— Олга болгай! А Темир эске тоңдан салып ала ышкына. Найы-рал көчүч, нуу көчүч болбазы-ке, огул. Хемчик унунда бир чөнүк кадай бөр-деп сонгаарга-баргаш, бот-бот элгеже-даа бол сактып чорур сен ышкан, огул.

— Четтирдим, аа! Эпчөк-ла-дыр ам. Ам канчаар, алдыр мен ийин.

III.

Темириниң иезиниң бажынында түпү келерге, күшү хун чөнү чүте даглардан оранчөк белип келген, хер-редери-биле чыдылар хөнүчү чок чүе дег турган. «Ам эртеңги авто-бустан өздөлдөм» деп бодалаш, Петро Кызыл-Мажалык автовокзалы-не даалашкан херэ чок деп шийт-пирлээн. Кайнаар баары? Моон сон-гаар көр эвес, Хемчик уну-биле ха-ны танымкып, кылашга кандыгы?

Моюе демир-бетон белик багана-лар-биле Хемчиктин сай дакындаан даанычкан көвүрүг, ам-на туман ар-ды бергенге чалап турганын көстүп келген.

Дээр эртеңиңи дег эвес, харын-даа чымын-биле «курак чымын» са-гындыра берген. Дүштөк автобус белин салып алгыш шала-ла элек. Бауруулук дедир келип оура Петро оон өртүзүңга келгеш, Кара-Даш-тың сиртинге хөнүжөк көрүнгөн.

Ында эртен турганы дег дигелчек булут арды берген, эртинне шыгжа-мырдыг оң дагларны хумаалап, хай-гаарааныг каш бора төктөр булут көзүлгөн. «Кулай багы арлы бээр» деп, Темирини дагы-ла хергелдөө үлөгөр сөзүн Петро сакты хөнүп кел-ген. Көвүрүг өртүзүңдан Ак-Довурак көзүлбөс, ону арыг ужу дугап ал-ган болган. Мычалаа-даа Петро ажаң

Рассказ

— Ол-даа хөөрөдипкен болду бе? — Шынап даа хордап, кымын хайынган чүдэ туруп каанкан хире-дир мен!

— Мынчаар ажалдаар болза, чүе дескелер деп бис бе, оолдар! — дээш, Темир Күжүгет онгардан үнө чүгүр-ген.

— Эртең келеш бузуревейн тур-ган кийи мен. Чыныгс кийи чокта-дыр хире эвезиңерге бузуредим, оол-дар! — деп, бригадир чугаалаан.

— Дем эртең ыңдыг эвес чүе. Ам бистин бажың орун онгарымыс шивэ дег апарып-тыр, оолдар! — деп, онгар эринден Темир алтырган.

Ажыл шагы доозулган. Суурже ажылчылар чедир автобустарже ол-бо объектилерден кижилер шуу-жуп кээп тургулаан.

— Мен автобустар хөнүм чогул. А силер, оолдар! — деп, Иван айтыр-ган.

— Арыг агаар тынып басыпса чүд — деп, Очир дөткөз.

— Мен чөпүсүр-дир мен — дээш, Степан Саркисан база-ла салын ший-бай туткан.

— Ынчаарга, салбыр! Мээң ча-нымга бир одурут кылдыр чыскаалы-нар! — деп, Темир командалаан. Шу-ту чырыктарын тыртандып, чыс-каалы каагыткан: эң бажында мас-пача ыжык чүе дег семис Иван

Петров, оон соонда оон даа дүртүг болза-даа шилгелек Степан, дара-зында база-ла мадагар Очир, эң сөө-дүндө чодак сыныг, дирт кара Юрий Халитов.

Машиналар манжары орун-биле эвес, сурунуу кырын орта хенерте келер баалыкты таварыш булуу копка оруткан бажы башыкканар. Кезек кааа шышын. Кийи буруу-дүвүрдүп турган айтырыг кымдан-на сыстын келер ирги деп манашкан чораннар. Ол ыжымын Халитов үрөпкен.

— Аа-дыр он, ол Похатилокар, оолдар! — дээш хаваан дүп, салаа-зын дымзарткан.

— Мен бузуревейн-дир мен. Петро дедир эеп кээр, көргө-дээш! — деп Танахасев чугаалаан.

— Черде салдыкчак байдал бар кийи болгай.

— Сен фактылар-биле бадыткан шыдаар сен бе, мычаш, Юра — деп, Очир болчуп, үз кирген.

— Самоволакал (Сергеев) хөдөө-дө чөпшээр чок үнүп — О. Н) тур-гаш, оон чүдүм-үрүзүн уттуңканын ол бе, Очир? — деп Халитов дүжүп бээр хирез чок чугаалаан.

— Мен база оон дедир өлгил кийи-ринге бузуревей мен — деп, Степан ону дөткөз.

— «Эттиң эргизи аки» дедир. Кандап билдир оу — деп, Күжүгет тодарай эес ыштаан.

— Чок, черде эелбес.

— А найыралымыс, даңгыраамыс? — Ону таан-даа болаар ышкан.

— Э! Похатило бузурел чок. Оолдар маргыжып үргүлчүлө-шаан, хавакты куу баткаш, суурга кирип келерге, имиртин апарган.

— Ындыг-аа бак кийи болза, бист чүе адеирп кел чыдары — деп, Очир салдыкпайн чоран.

— Кырымсыңар! Оола-ла дүмчүтү буза берип аар чүемиңи! — деп, Сар-кисан хыйланган.

— Ындыг дескелчөк сен ийин — деп, Иван ам чаа чугаага киришкен.

— Сен база Очириниң дөткөп сен бе, Вана?

— Ие, мен Петаны багай кийи дивес мен.

— Че, ам болзун, оолдар! Көстү бээр ышкан — дээш, Темир шериг бөргүн эде туткан.

Оолдарны «казарманың» Хали-тов мурнай бажып кирген. Чымын сүргей болдура, Юра шала элдеп-сипип суйбагылааш, чырыкты база каагыткан. Оон соондан кирип олур-ган Темир асыкже көргөш, караан чара көрүп каа дег, өөрүнчө хая кө-рүнгөн. Оолдарны Халитовтан эс-кези ажитте тырып берген, чүте Темирден эскер көрбөй тургулаан. Темир, кезек мыт чок кайтанып ту-ра оожум ыштаан.

— Адырам. Мээң тоңум-на-дыр! — Кандап мында келгени ол? — деп, Петров харын орунуга айтырган.

— Черде ужурун билбейн дир мен, Степан.

— Ылап сөзүң-дир бе? — деп, Саркисан аймаарааныг айтырыг сал-ган.

— Кийи тоңун танымас чүе бе! — деп, Очир ыштаан.

— Ие, Очир Темирин-дир — дие-ле, печка артында Петро ажылчын Оуфайказын эштип алган, эде тырт-тынып, кара карактары дозураа бер-ген кылаштып үнүп келген. Кезек ка-ла кайгачык ыжым чер бажынын ээлэй берген.

— Автобустан азалдай бердин бе, Похатило? — деп, Халитов каржы ай-тырган. Петро оон ажалыңны хер-ексөөн, хулуңуруу аарак:

— Чок, оолдар! Мен найыралы-дан, солдат өөрүм силерден аа бер-частым — дээш, долгандыр турар амы-ралды бөгүн каныг карак-биле көргөни, таварышкан ужурааларын, дескиндир оура каагыткан өөрүң-ге элэң-не үр төөгөн.

— Шыны сөгөзүйн, аваның тон берип кааны деңи хандыр бодалы-дыр. Шериг нурунун, бады-даңгы-раамы сактып келеринге, каныг-даа чаа хөп-биле чажыртымас бол-ду. Ынчү дээр бе байлак даглар-нын даг-дугу шыгжамыры дег үнө-лиг-дир. Көвүрүгте таварышкан аны-жартарын арыг нурунне ажал-биле аааргап туртум. Шынында бе улут туудугуңа эгезин салып берге ха-рымысалт өөрүм силер-биле мээң хууаа оонашкан болгай. Ынчү-эр-тинелерим силерден чарлы чорурү меңэ каныг-даа төс-төстү соогун-да каныг-берге ажал кылырмын-дар-берге-дир!

— Мени өршө, Петро? — дээш, Саркисан бир-ле дугаарында эажын мойнуңдан хулаңтаны каагыткан.

Оолдар деңги ийиниң дэвирге чедир ураалап октап эгелен.

О. НАМЧЫЛАН.

Сурагыл совет композитор Дмитрий Борисович Набоковский чоонта чаа алдан харлаан. Ажылап келген үезиниң иштинде ол музика уран чүгү-лүңгө хөй-хөй чогадыкчы ажылдарны кылган. Набоковский назылаа-даа бодунуң чогадыкчы аныкым кызымакмай-биле уламчылап турар.

ЧУРУНТА: композитор Д. Б. Набоковский.

СЭТА-ның фототехникасы.

Ээлдек садыгжывыс

«Тилелге» совхозтун Кара-Хаак салбырында магазин бар. Оон ажи-ниң Сесерий сөлүпсө удурут ту-гар.

Ол магазинниң эргелекчи Лёба Чикированың эки, ээлдек ажылы ма-ктап турар бис. Ындыг макталды болгаш хуңдүктөдү эш Чикирова бодунуң чүте кымак күш-ажы-лы-биле чедип алган. Бараан саа-рылааның планын ук магазин ай-санында-ла ажыр күседип келген.

Эртен чыдын сөөлүг кварталы-ның айларында оон план күөсет-кени мындыг: октябрь — 103 хуу, ноябрь — 106, а декабрь — 108 хуу.

Хергелел барааныңың маалчы-нарың чыгыларын күөседир мын-да чачыл алган. Маалчынарга бараан салгыларын эш Чикирова шак барымалаалай чорудуп ту-рар.

А. БАЙЫР-ООЛ.

Хостуг шактарда

Бажың-Алаак 8 чыл школа-зын үстүгү класстарының өөреник-чилери хостуг шактарында солун ажылдарын чорудуп турар. Олар колхоз класун ийи катап чугай-лаан, фермада инек каагазын бу-за чыгылааннар. Школанын уран чүдүлүгүмүнү кирижикчилер маалчынарга концерттери улаа-ларга сонугарткан. Чечен чогаал бөлүмүнүн нежигүнери Сат Эрес-оол, М. Мерген-Херел болгон оон-да өскө өөреникчилер шүтүк, расказ бижириниң эге аргаларын

өөрөңгөш, бижигилген чүдүлгө со-лун болган. Оларын бирги чогаал-чыгаштарын школанын хана сол-унуга парлаан.

Суббота санында школага солун кезелер азы колхозтун ажал-жи-ниң муракчылары-биле ужура-жышкынылар болуру чачыл апар-ган. Воскресенье хуннеринде спорт-чу маргылааларын организап, массалыг чунгулаашкындарын эр-тирлер.

М. МОНГУШ.

СОЛУН КОНЦЕРТ

Чоокта чаа «Тыва» совхозтун Хө-дөөр салбырынын бот-тыныгыр уран чүдү кирижикчилери совхозтун Теве-Хая салбырында солун концер-тиг чедип келгенер. Аалчыларын концерттин программасы аны-бу-ру, бодунуң совхозтун амырал-дугулаалына, ажал-ижинде чедер чөптөстери шөдүлгү чүдүлгөне көрүскүзүң кирижикчилерге солун болтулаан. Семен Монгуш биле Боля Монгуштуң дээрбе эргелекчин деп шөдүгү чүдүлгө арагыч кижилер-ниң күрүнениң, хөй-нигитиниң эт-сөвин водкага салып ижин турарын,

контролёрларынын сойлап турарын көргүскени, Мон-гуш Базей-оол, Сат Саган-оол, Мон-гуш Базей-оолун ирлааны, шу-дуктер номчааны көрүкчүлери со-нууртаткан.

Сөдүлгө совхозта партия органи-зацияларын секретары эш Доржу коллестия кирижикчилерге байыр чедирбашан, аки чедирбашан болурун күзеп, Теве-Хаянын анык-тарынын мурунундан чоокку хунне-де харын концерттиг чөдө бээрин да-чыткан.

Н. САЯН-ДОЖУ.

Сонуурган дыңнадывыс

«Билиг» нийтиеленин Тыва салбырынын баштаар черинин дектор В. Копей-оол республи-канын түбүктүлүк удуу диспан-серинде эмнедип турарларга бол-гаш оон ажалдакчыларынга де-легей байдалың дугайында лекция номчуп берген.

Диспансерин ажалдакчылары болгаш эмнедип турар кижилер лекцияны удуу сонугура-биле дыңнап болгаш лектордан хөй саныг айтырыларын салгаш, долу харынын алганар.

Ч. МААДЫР-ООЛ.

Дамчай Кысыгбай тиелээн

Ливарынын ортанда Ак-Турут сес-сийн школа-интернаттын он үш эң дээр халкыларынын хаа-маргылаады болган.

Хаа маргылаады беш километр хөдөөлгө болган. Ак-Турут сес чыл школазынын VII класын өөреник-чизи Дамчай Кысыгбай беш кило-метрин 21 минутта эрте халааш, ол

ийи школанын чемпион у атты чаа-зып алган. Ол-даа школан Чамык Кошкар-оол, школа-интернат Кы-зыл-оол Саада олар ол хөдөөлгө түе-тузуна 22 минута 25 секунда — 22 минута 45 секундада өртөш, ийити, үшкү чери алганар.

А. БЕГИ.

Бөгүн республикага булуттагалап каап турар хун болур. Хаттын күжү кошкак. Агаарнын температурасы

Редатор Н. Н. КУДАЖИ.

ФЕВРАЛЬ 2-ДЕ

«НАЙРАЛ»: «Алдын бажы» 10, «Дөң элэин кырында бажың-гаш» 12, 2, «Нарамболь» 4, 6, 8, 10 шактарда.
«КАА ХЕМ»: «Янко» 9.30, 11.15, 1.15, «Чеди алышыңа чеди душ-гун» 3.10, 5.40, 8.30 шактарда.
«ЕНИСЕЙ»: «Нильсонун кайгамчык аян чоругу» 2, 4, «Дарга» (1-тв, 2-тв сериалары) 5.40, 8.40 шактарда.
«ВОСТОК»: «Эпштейнстер» 2.30, 4.30, 6.30, 8.30 шактарда.

РЕДАКЦИЯНЫН АДРЕСИ: Кызыл Шетинки — Поевченко күчүчүзү бажың № 3. ТЕЛЕФОННАР: Редакторуну 24-63, редакторуну орадакчыларын 35-24, 25-38, партия амырал кылгынын 23-54, хааысаал-дыг секретарын 23-35, идеология болгаш көзө-ажа-агыт кылгынын 37-13, үзүтүрү кылгы-ны 22-64, чаага, ажалчын корреспонденттер база совет тургучту болгаш амырал кылгынын 21-27, иштиги информация кылгынын 20-60, бухгалтериянын 31-75, корректорларын 21-47. Солун каабын баган таварылгага 32-75 телефонче холгар.

Тыла АССР-ниң Министрлер Чөвүлениниң чанында Парлаат эргеленин типографиясы. ТС — 00053.

Чехословак Социалистическ Республика.

Гавличек-Борде. Ж. Гавличек-Борде-дөң аттыг пест-таш комбинат-ды — ирттиң эң дээр бодуругала-рыкч бирээ. Ону совет машина-лар-биле берген. Комбинатка хергел-дээр чыкты. Совет Шылаы чоруд-дуп берип турар. Чаа чылда план-дан арткыча 30 миң килограмм артык ундур болгаш продукцияны ишканалар кижилер деп ху-дээлгени бодурулгени коллектив алган.

ЧУРУНТА: комбинаттың цегинде.

ЧТК — СЭТА-ның фотоз.

Завод ажыгдалга кирген

КАТМАНДУ. (СЭТА). Бирганджа хоорайда чигир заводунче кирер эжиңе шөйү каан кымыл кожааны Непалдың хааны Матендра байыр-лаадыг байдалга үе кезипкен. Совет Эвилелиниң дуаламчы-биле тууду тургускан, Непалдың база бир улут үлөтүрү бодурулгези ажыгдалче кирген.

Совет болгаш непал туткар-биле база транспарантылар-биле шимеп каан завод шөдүңгө ажалдыкынын байырдыг дууламы болган. Непалдың сазыг болгаш үлөтүрү ми-нистри Веланга. ССРЭ-нин Непалда элчини Е. Г. Забронин болгаш өскө-лөрдө чүе чугаалаан. Байырла-ларга министрлер, болгаш хаан ал-бан-дулаадыг кижилер, ааан каш даштыкы талэ черлериниң башты-нары, хөй-нигитиниң төлөөкчилери киришкен.

Капитал чурттарында аңгы демисели

Идепнейлг болгаш организастыг чорун

ПАРИЖ. Француз экономиканың күрүне болгаш национализастаттын-ган секторларын ажалдакчылар-нын ийи хонукта үргүчүлгөн ниги национал ажал соксадымы-кыны доозулган. Чазактын чоруду-турары ажал төлөвирин өстүрбө-ниң политиказына удуу, Франция-ның ажалчын чоннарын чаа чыл-да бир дугаары ол күчүлүг шим-чөккенинге чүс-чүс муң демир орукчулар, электрликтер, газчылар, харылаа ажалдакчылары, башкы-лар, күрүнениң албан-хаакчылары киришкен. Ажал төлөвирин бели-де, ажал неделаанын үргүчүлгө-лүн кызылары ажал соксадым-кынынын кол дозунары ол.

Ийи хонуктун дугузунада чурт-тун улуттук херек кырында ажал-давайи турупкан. Хуу кожалар-нын хөй-хөй фабрикаларынын бол-гаш заводтарынын ажалчыныры-нын демиселине күрүне бодурул-гелерин чүс-чүс муң ажалдакчы-лар каттыжа берген.

Ол хуннерде демир орукчулар-нын 90 ажал туузу ажалга үн-мээн. Бүгү бараан шимчөккенин доктап турупкан, деполар болгаш мастерскаялар ажалдавайи барган.

АНШ-тың ажалчы чоннары демиселин турар

НЬЮ-ЙОРК. Нью-Йорк өртө-ажи-ниң судно элэриниң каттыжымы-кыны докерлер-биле маргылаан шимчирлээринге болу кирижир болгаш оларын ажал соксадым-кынын бодурулгези чедип алыр президент Джонсондан дилээн. Ал-бадаскынын хергелээринге чедир бүгү хемчеглерин азыр согула-ды президент «доп-дораан» хө-дөли элэлерин бодурулгө элери негеп турар.

Санаалдан контрактны бали-моруну чүк чүдүрүчүлери хуу-дө-вейи барган соонда докерлерин

программалыг документни болгаш партияны чингине секретары Хью Мурнул илеткелди чугаалажы көргөн. Делегаттар партиянын Төв Комитетиниң чаа составын содгаан.

ВДР-ниң девискээр сугларынче шургуушкун

ХАНОЙ. (СЭТА). Январь 29 бол-гаш 30-де Каттышкан Штаттарын болгаш муруну-ветнам чазактын ийи шериг кораблары Вьетнам Демок-ратик Республиканын девискээр суг-ларынче ийи удаа шургууп кирген. Куан-бизь мөжүнүн девискээр суг-ларын арында шургууп кирген шериг корабларын Вьетнам улус армияны кезектери боолан. Он түндүгүндө ол кораблар муонуу та-лаже улаш чорукканын Вьетнам информация агентлиги дыңнаткан.

Моон-биле холбаштыр Сонгу Вьет-намга хамарыштыр АКШ-тым бол-гаш муруну-ветнам чазактын бүгү-лө өнүк-чөгөзүлгөни болгаш хөдө-лө чүгүлгөдигерин чайлаадыр-биле, Мурнуу Вьетнамга агрессия дай-ымы соксадыр чедип алыр бол-гаш Женева дугурулгаларын шы-ны сагыныкчы оларын албаадыр-биле чогуур хемчеглерин доп-дораан алыр Вьетнамга хайаалар болгаш контроль таала-биле делегей комис-сиядан Вьетнам улус армияның дээд командиралынын харылаа тө-лөөдө дилээн.